

İDEALİZMDEN GERÇEKLIĞE: BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN GAZZE SINAVI

DR. TAMER KAŞIKCI

Akademisyen ESOĞÜ

“

İsrail'in kadın-çocuk, sivil-savaşan ayrımı gözetmeksizin sürdürmekte olduğu operasyonlarda bugüne kadar yirmi binden fazla insan yaşamını yitirmiş, yüz binlerce insan da yerlerinden edilip göçe zorlanmıştır. Bunun yanı sıra, yapılan operasyonlar yaklaşık 2,5 milyon insanın yaşadığı Gazze'de insanların temel ihtiyaçlarına sağlıklı ve düzenli bir şekilde erişimini engellemektedir. Tüm bunlar Gazze halkının büyük bir kısmının ya da belki de tamamının yok edilmesine sebep olacak bir insan "kıyımının" yaşanması ihtimalini giderek güçlendirmektedir.

”

Hamas'ın 7 Ekim'de İsrail'e düzenlediği saldırıların ardından başlayan kriz, İsrail'in tüm Gazze'ye karşı başlatmış olduğu hava ve kara operasyonlarıyla devam etmektedir.

İsrail'in kadın-çocuk, sivil-savaşan ayrımı gözetmeksizin sürdürmekte olduğu operasyonlarda bugüne kadar yirmi binden fazla insan yaşamını yitirmiş, yüz binlerce insan da yerlerinden edilip göçe zorlanmıştır. Bunun yanı sıra, yapılan operasyonlar yaklaşık 2,5 milyon insanın yaşadığı Gazze'de insanların temel ihtiyaçlarına sağlıklı ve düzenli bir şekilde erişimini engellemektedir. Tüm bunlar Gazze halkının büyük bir kısmının ya da belki de tamamının yok edilmesine sebep olacak bir insan "kıyımının" yaşanması ihtimalini giderek güçlendirmektedir. Uluslararası toplumda İsrail'in düzenlediği operasyonların orantısızlığı ve meşruiyeti hususundaki soru işaretlerinin giderek güç kazandığı bir dönemde, oluşabilecek bu insan kıyımının önüne geçebilecek tek uluslararası mekanizma olarak Birleşmiş Milletler

(BM) görünmektedir. Operasyonların ardından geçen bu zaman içerisinde yaşananlar BM'nin kendisinden beklenen rolü oynayamadığını açıkça göstermektedir. Bu kısa yazıda BM'nin İsrail'in operasyonları hususunda ne yapabileceği ve şimdije kadar ne yaptığı değerlendirilecektir.

“

Kurulduğu günden bu yana BM, devletler arası meselelerin değerlendirilmesi için güçlü bir diplomatik merkez olmakla birlikte, uluslararası barış ve güvenliğin temin edilmesinde kendisine biçilen rolü yeterince yerine getirememiş; insanlığın ortak çıkarları karşısında devletlerin kendi dar çıkarları doğrultusunda hareket etmeyi tercih etmesi nedeniyle içerisinde bulunduğumuz “BM çağında” savaş ve insan kıyımı sayısız örneklerle tekrar edilmiştir.

”

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İDEALİZMİ

İki dünya savaşının yarattığı büyük insan kıyımları ve sosyoekonomik yıkımların yeniden yaşanmaması idealiyle kurulan önce Milletler Cemiyeti ve daha sonra BM'nin temel amacı, devletler arası sorunların barışçıl yollarla çözümünü sağlayarak uluslararası barış ve güvenliğin garanti altına alınmasını sağlamaktır. Bu amaçla BM, kuvvet kullanma yasağı gibi güçlü normlarla oluşturulmuş ve adeta bir devletler arası anayasa niteliği taşıyan güçlü bir sözleşme ve üye olsun olmasın tüm devletleri bağlayıcı kararlar alabilme yetkisine sahip güçlü bir Güvenlik Konseyi

mekanizmasıyla donatılmıştır. Bu yapılanma içerisinde Güvenlik Konseyi tüm dünyada uluslararası barış ve güvenliği tehdit edebilecek her türlü gelişmeye karşılık politikalar üretme yetkisine sahiptir. Herhangi bir meselenin bu şekilde konseyin gündemine alınması hâlinde, konseyin, tarafları sorunu barışçıl yollarla çözüme davet etme, ekonomik yaptırımlar uygulama ya da askerî operasyon kararı alma gibi yöntemlerle sürece dâhil olması ihtimali bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra tüm devletlerin oy hakkına sahip olduğu ve dünyayı ilgilendiren her meselenin konuşulabildiği Genel Kurul ve yine dünyanın en güçlü politik meka-

nizmasının lideri olarak genel sekreterliğin varlığı BM'nin uluslararası politika içerisinde önemli bir aktör olarak tasarlandığını göstermektedir. Bu güçlü tasarım, BM'yi adeta devletler üstü bir otorite, belki de bir dünya hükümeti olarak tanımlayan bir "BM idealizminin" gelişmesine yol açmıştır. Ancak kurulduğu günden bu yana BM, devletler arası meselelerin değerlendirilmesi için güçlü bir diplomatik merkez olmakla birlikte, uluslararası barış ve güvenliğin temin edilmesinde kendisine biçilen rolü yeterince yerine getirememiş; insanlığın ortak çıkarları karşısında devletlerin kendi dar çıkarları doğrultusunda hareket etmeyi tercih etmesi nedeniyle içerisinde bulunduğumuz "BM çağında" savaş ve insan kıyımı sayısız örneklerle tekrar edilmiştir.

“

BM sistemi içerisinde mevcut krizi sonlandırabilecek bir şekilde müdahale edebilecek yegâne organ olan Güvenlik Konseyi, özellikle daimi üyelerin uluslararası toplumun beklentilerini göz ardı ederek kendi çıkarlarına öncelik vermesi nedeniyle kendisinden beklenen şekilde hareket edememektedir. Genel Kurul gibi diğer BM organlarına yönelik teşebbüsler ise sembolik olmaktan ileri gidememekte, mevcut krizin çözümünde doğrudan bir etkiye sahip olamamaktadır.

”

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GERÇEKLİĞİ

Bugün Ortadoğu'da İsrail'in orantısız ve illegal güç kullanımıyla derinleşen krizin çözümünde rol oynayabilecek en önemli uluslararası mekanizma olan BM'nin "sessizliği", örgüte yönelik zayıf idealizmin "gerçeklikle" bir kez daha yüzleşmesine sebep olmaktadır. Oysaki yaşanan kriz, BM'nin kuruluş amacına uygun bir şekilde sürece müdahil olmasını gerektirmektedir. Zira İsrail ve Filistin arasında yaşanan kriz, bölgenin kırılgan politik ortamını tedirgin etmekte ve yine bölgenin barış ve güvenliğini tehdit etmektedir. Bunun yanın sıra dünyanın dört bir yanında on binlerce insanın katılımıyla düzenlenen gösteriler uluslararası kamuoyunun da krizi küresel bir mesele olarak tanımladığını açıkça göstermektedir. Dolayısıyla bu gibi olası katliamları önleyebilecek tek uluslararası mekanizma olan BM'nin harekete geçmesi ve meseleyi uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir unsur olarak tanımlaması ve operasyonları durdurması için İsrail'e yönelik bağlayıcı bir karar alması gerekmektedir. Nitekim çeşitli aktörler Güvenlik Konseyinin harekete geçmesi için teşebbüslerde bulunmuştur.

Çeşitli devlet temsilcilerinin çağrılarının yanı sıra, son olarak nadir görülen bir şekilde Genel Sekreter Antonio Guterres, BM Sözleşmesi'nin kendisine verdiği yetkiyi kullanarak konseyin krizi gündemine almasını istemiştir. Bu talepler doğrultusunda 7 Ekim'den bu yana Konsey birçok toplantı yapmış, bu toplantılarda ilgili aktörlerin iddiaları ve talepleri dinlemiş ve Konseyin izlemesi gereken politikalara yönelik olarak bağlayıcı nitelikli karar tasarıları oylanmıştır. Bu tasarılarından sadece bir tanesi (15 Kasım tasarısı) kabul edilmiş, bu kararın doğrultusunda da krize yönelik insani araların (humanitarian pauses) y a -

pılması kararlaştırılmıştır. Bunun dışındaki tasarılar ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya ve Çin gibi büyük güçlerin karşılıklı vetoları nedeniyle reddedilmiştir. Bu vetoların altında yatan temel unsur şüphesiz ki büyük güçlerin “sorunu çözen aktör” olma prestijine yönelik yarısıdır. Bu nedenle tıpkı Soğuk Savaş sırasında olduğu gibi ABD sponsorluğunda hazırlanan bir tasarı Rusya ve Çin tarafından reddedilirken, Ruslar tarafından hazırlanan bir tasarı da ABD tarafından veto edilmiştir.

Bunun dışında söz konusu vetoların altında yatan başka unsurlar da bulunmaktadır. Bunların başında Hamas’ın tanımlanması meselesi gelmektedir. Bilindiği üzere ABD ve İsrail, Hamas’ı “terör örgütü” olarak tanımlamakta ve olası bir konsey kararında bu hususun açıkça ifade edilerek Hamas’ın gerçekleştirdiği saldırıların kınanmasını talep etmektedir. Diğer yandan

Hamas’a daha yakın aktörler ise Hamas’ın uluslararası hukuk nezdindeki statüsünü “terörlere” ilişkilendirecek böyle ifadenin konsey kararlarında yer almasına karşı çıkmaktadır. Örneğin Birleşik Arap Emirlikleri’nin (BAE) hazırladığı ve yaklaşık yüz kadar BM üyesi devletin desteklediği, 8 Aralık 2023 tarihinde konseyde görüşülen tasarı hiçbir şekilde Hamas’tan bahsetmediği gerekçesiyle ABD tarafından veto edilmiştir. ABD’nin çeşitli tarihlerde öne sürülen tasarılar için de diğer veto nedeni de tasarıların tarafları doğrudan ateşkese çağırıyor olmasıdır. İsrail’in Gazze’deki operasyonlarıyla Hamas’ı tamamen ortadan kaldırmasına destek olan ABD, söz konusu operasyonların Hamas’ın yeniden toparlanmasını sağlayacağını düşündüğü bir ateşkesle son bulmasını istememekte, bu nedenle ateşkes değil insani yardım metodunu desteklemektedir.

Güvenlik Konseyinin bu sessizliği karşısında, bazı üyeler örgütün bir diğer önemli organı olan Genel Kurulda konuyu gündeme getirme çabası içerisinde olmuşlardır. Bu kapsamda BAE’nin konseye sunduğu tasarı aynı şekilde Mısır tarafından Genel Kurulda oylamaya sunulmuştur. ABD’nin yine aynı gerekçelerle karşı çıktığı ve hatta üzerinde değişiklikler yapılmasını önerdiği tasarı 153 üyenin desteğiyle kabul edilmiştir. Ancak Genel Kurul kararlarının tarafları bağlayıcı değil öneri niteliğinde olmasından dolayı kararın İsrail’in Gazze’ye yönelik operasyonlarında herhangi bir değişiklik yaratması mümkün değildir.

Sonuç olarak, BM sistemi içerisinde mevcut krizi sonlandırabilecek bir şekilde müdahale edebilecek yegâne organ olan Güvenlik Konseyi, özellikle daimî üyelerin uluslararası toplumun beklentilerini göz ardı ederek kendi çıkarlarına öncelik vermesi nedeniyle kendisinden beklenen şekilde hareket edememektedir. Genel Kurul gibi diğer BM organlarına yönelik teşebbüsler ise sembolik olmaktan ileri gidememekte, mevcut krizin çözümünde doğrudan bir etkiye sahip olamamaktadır. Dolayısıyla bugün Gazze’de yaşanan kısımlara karşı etkisiz kalmak, insanlığın politik şiddeti durdurmaya yönelik ürettiği en güçlü mekanizma olan BM sisteminin çaresizliğini ve zayıflığını tüm gerçekliğiyle bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu durum, bugün Gazze’de yaşanan katliamların da tıpkı Ruanda soykırımı gibi, Birleşik Milletler tarihine kara bir leke olarak yazılacağını göstermektedir. ■